

İNGİLTERE'DE İLKÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE TÜRKİYE İLE KARŞILAŞTIRILMASI - TÜRKİYE'DE İLKÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMENİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN BAZI ÖNERİLER

Doç. Dr. Nuray SENEMOĞLU (*)

ÖZET

Bu bildiri, 1991 yılında İngiltere'de ilköğretimde öğretme-öğrenme süreçleri ve ilköğretime öğretmen yetiştirme programlarının değerlendirilmesine ilişkin yapılan araştırmanın sadece bir bölümünü oluşturan İngiltere'de ilköğretime öğretmen yetiştirme programlarının açıklanması ve Türkiye'de uygulanmakta olan 4 yıllık lisans programıyla karşılaştırılması ile Türkiye'de ilköğretime öğretmen yetiştirme için geliştirilmiş bazı önerileri kapsamaktadır.

İlkokul öğretmeni, bireyin bilişsel gelişiminde can alıcı öneme sahip dönemlerden 5-11 yaşlarındaki çocukları etkileyerek gelecek nesillerin bilişsel gelişimini besleyen; ilkokul öğretmeni, bireyin kendine, topluma ve kendi dışındaki dünyaya karşı tutumlarının çerçevesini çizen ve şekillendirmeye başlayan; ilkokul öğretmeni gelecek nesillerin yaşama biçimini büyük ölçüde etkileyen iletişim, araştırma ve yaratıcılık becerilerinin gelişimini hızlandıran kişidir. O halde ilkokul öğretmeni üstün yeteneğe, üstün empati gücüne ve çok yönlü işini başarabilmek için etkili bir hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime ihtiyaç duymaktadır.

Son yıllarda meslek olarak kabul edilen ilkokul öğretmenliğinin önemi benimsenmiş ve gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde öğretmen eğitiminin niteliği ilgi ve tartışma odağı haline gelmiştir. Helsinki'de yapılan, Avrupa Eğitim Bakanları toplantısında (Neave; 1987), Amerika Birleşik Devletleri'nde Holmes Grub'un tartışmalarında öğretmen eğitimi niteliğinin artırılması üstünde durulmuştur. Büyük Britanya'da da öğretimin niteliğine ilişkin Majeste'nin müfettişleri (HMI = Her Majesty's Inspectors) tarafından hazırlanan iki raporda (1982, 1987) öğretmen eğitimi yapan kurumlara alınacak adayların seçiminde Öğretmen Eğitimi Değerlendirme Konseyi (CATE) tarafından belirlenen ölçütler doğrultusunda daha eleyici olmak gerektiği vurgulanmıştır (Galton, 1990).

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

İngiltere'de ilköğretim öğretmenlerinin yetiştirilmesinde dört ayrı dönem görülmektedir. Bunlardan ilki ellili yıllarda, iki yıllık, sertifikaya yönelik, çok sıkı adeta manastır gibi, çevreden uzak koşullarda öğrencileri katı, formal öğretim için hazırlayan ve çoğu zaman çok dar görüşlü, sönük, yaratıcılıktan uzak öğretmenlerin yetiştirildiği dönemdir.

İkinci dönem, altmışlı yıllarda ve yetmişli yılların başlarında, daha serbest bir ortamda, çok çaba harcanan fakat az başarı elde edilen akademik eğitimin ağırlıklı olduğu dönemdir. Programları orijinal olarak üç yıllık sertifikaya dönüktür, daha sonra Lisans düzeyinde derece vermeye başlamıştır. Çok az oranda da bir yıllık Lisans üstü programlar yer almaktadır. Bu dönemde bazı kurumlar Plowden Raporunda belirlenen öğretim modelini (Gelişimci yaklaşım) benimserken, büyük çoğunluğu öğrencilerin uygun yaklaşımı kendilerinin keşfetmesine bırakmıştır. Öğretmen eğitimi moda halindedir ve öğretmen yetiştirme tarzı beğenilmektedir.

Üçüncü dönem, yetmişli yılların sonları olup eğitimcilerin kalım savaşı verdiği dönemdir. Bu dönemde ilköğretime öğretmen yetiştirmede, ayakta kalmayı başaran kolejler, gerçek okul koşullarında mesleğe hazırlama ve konu alanlarının nasıl öğretilmesi gerektiği sorusunu cevaplayan eğitim programı çalışmaları üstünde odaklaşarak anlamlı bir gelişme sağlamıştır. Dört yıllık Lisans eğitimi başlamış ve Bir Yıllık Lisans Üstü Eğitim Sertifikası veren program çekici hale gelmiştir. İlkokullardaki Öğretim Standartları anlamlı ölçüde yükselmiştir.

Dördüncü dönem ise seksenli yıllarda eğitim üstünde politik ilginin güçlendiği ve eğitimcilerin bürokrasi ile uğraşmak durumunda kaldığı dönemdir (Bassey, 1989, Gilsoy, 1991).

İngiltere'de İlköğretime Öğretmen Yetiştirme Programları

1984'ten beri Büyük Britanya'da öğretmen yetiştirme programları, Öğretmen Eğitimini Değerlendirme Konseyi (Council for Accreditation of Teacher Education = CATE) tarafından belirlenen ölçütler doğrultusunda uygulanmaktadır.

CATE'e göre ilköğretime öğretmen yetiştirme programları normal olarak 3 - 12 ya da 5 - 12 yaş grubunu kapsamaktadır. Bu programlar içinde öncelik, yetiştiren kurumun öğretim elemanı ve diğer olanaklarına göre 3 - 8 ya da 5 - 8 yaş grubunda olabileceği gibi 7 - 11 ya da 7 - 12 yaş grubunda da olabilir.

İngiltere'de dört tür ilköğretime öğretim yetiştirme programı bulunmaktadır. Bunlar:

1. Üç ya da dört yıllık lisans eğitimi veren programlar (Bachelor of Education: B. Ed): Genellikle kolejlerde ve politekniklerde yapılmaktadır. Fakat bu kurumlardan alınan akademik derecelerin ya bağlı oldukları üniversiteler ya da Ulusal Akademik Dereceleri Onaylama Kurulu (Council for National Academic Awards = CNAA) tarafından onaylanması gerekmektedir.

2. Bir diğeri ve oldukça yaygın olarak uygulanam Bir Yıllık Lisans Üstü Eğitim Sertifikası programlarıdır. (One-Year Post Graduate Certificate of Education = One - Year PCCE): Bu programa öğrenci ilköğretim ulusal eğitim programında (National Curriculum) bulunan herhangi bir konu alanında Lisans eğitimini tamamladıktan sonra kabul edilmekte ve bir yıl süreyle öğretmenlik eğitimi almaktadır. Örneğin, eğer öğrenci, felsefe, sosyoloji, hatta psikoloji vb. konu alanlarında Lisans derecesi almışsa öğretmen eğitimi yapan bir programa kabul edilmemektedir.

3. Son zamanlarda, Yerel Eğitim Otoriteleri (LEA) ve üniversite işbirliği ile yürürlüğe konan iki yıllık Lisans üstü düzeydeki öğretmen eğitimi programları (Articled Teacher Scheme): Bir yıllık Lisans üstü programda olduğu gibi bu programa da öğrenci ilköğretim müfredat programında yer alan konu alanlarından birinde lisans derecesi aldıktan sonra kabul edilmektedir. Bu programdaki öğrenciler, öğretmen olarak maaşlarını almaktadır ve zamanlarının % 80'ini okulda uygulama yaparak, % 20'sini de üniversitede kullanmaktadırlar.

4. Son olarak iki yıllık yüksek eğitim kurumlarından mezun olduktan sonra, hizmet içi eğitim yoluyla öğretmen yetiştirilen programlar (Licensed Teacher Scheme): Bu tür programlar yaygın olmayıp, yeni eleman sıkıntısı çekilen yerlerde uygulanmaktadır.

Programlarda Yer Alması Gereken Öğeler:

CATE tarafından belirlenen kriterlere göre ilköğretime öğretmen yetiştiren tüm programlar aşağıdaki dört öğeyi kapsamak zorundadır:

1. Öğrencilerin Okul Yaşantıları ve Öğretme Uygulamaları (Students' School Experience and Teaching Practice)
2. Uzmanlık Konu Alanı ve Konu Alanını Öğretme Uygulaması (Subject Studies and Subject Application to Pupil's Learning)
3. İlköğretim programında bulunan konu alanlarının öğretimi (Curriculum Studies)
4. Eğitim ve mesleki bilgi (Educational and Professional Studies)

1. Öğrencilerin Okul Yaşantıları ve Öğretme Uygulamaları: CATE'e göre, öğrencilerin okul yaşantısı kazanmaları ve öğretme uygulamaları birden fazla okulda yapılmalıdır. Süresi üç yıl ve daha az olan programlarda toplam olarak en az 75 gün (yıllık öğretim süresi en az 36 haftadır), dört yıllık lisans programlarında ise en az 100 gün okulda yaşantı kazanma ve öğretme uygulamalarına ayrılmak zorundadır.

Okulda Yaşantı Kazanma ve Öğretme Uygulaması İlköğretime Öğretmen Yetiştirmenin Kalbi Olarak Görülmektedir.

Öğrenci öğretmenler, bu öğe yoluyla çocukların öğrenme ve gelişmelerine yardımcı nitelikte program hazırlamayı, çocukların bireysel ve özel ihtiyaçlarını

karşılamaı, etkili öğrenme yaşantılarını seçip, organize etmeyi, kazandırmayı ve değerlendirmeyi, çocuğu kendi kendine öğrenmeye, araştırmaya, yaratıcılığa yöneltecek öğretimi etkili olarak yönetmeyi, veliler, okuldaki diğer elemanlar ve toplumla iletişim ve işbirliği kurmayı, çağdaş eğitim sorunlarından haberdar olmayı, kendi mesleki gelişimini izleyerek, ihtiyaçlarının farkında olmayı belli bir durumu gözleyip, analiz ederek etkili çözüm yolları bulmayı, kendi kararlarını değerlendirmeyi, kendi öğretim ilkeleri ve teorisine ulaşmayı öğrenmektedirler.

2. Konu Alanı Uzmanlığı ve Konu Alanının Öğretimi :

CATE'e göre Lisans eğitimi veren programlar içinde konu alanı uzmanlığıyla ilgili dersler 1.5 yılı bu alanın çocuğa öğretimi ile ilgili uygulamalar da yarım yıl olmak üzere iki yıllık bir süreyi kapsamaktadır.

Lisans üstü eğitim sertifikası veren programlar da ise konu alanı öğesi öğrencinin lisans derecesini aldığı konu alanına eşdeğer sayılmaktadır.

İlkokul öğretmenini konu alanı uzmanı olarak yetiştirmenin amacı, öğretmenin, yetiştirildiği yaş sınırları için konu alanını aşamalı olarak dersler ve üniteler şeklinde düzenleme, yaş düzeylerine uygun olarak öğretme ve değerlendirme başka alanlarda uzmanlaşmış meslekdaşlarına konu alanının içeriği ve öğretim yöntemleri hakkında önerilerde bulunmasını sağlamaktır. Yani konu alanı liderliği yapmaktadır. Kısaca, her bir konu alanında uzmanlaşmış öğretmen kendi okulunda o konu alanının planlanmasında, öğretiminde ve değerlendirilmesinde diğer meslekdaşlarına danışmanlık yaparak hizmet içi eğitim okul içinde gerçekleştirilmektedir.

3. İlkokul Eğitim Programında Yer Alan Konu Alanlarının Öğretimi:

Bu öğe ilkokul eğitim programında yer alan derslerin planlanması, öğretimi ve değerlendirmesini kapsamaktadır. Ulusal eğitim programında İNGİLİZCE - MATEMATİK ve FEN BİLGİSİ dersleri Programın özünü oluşturan dersler (CORE) olarak Tarih, Coğrafya, teknoloji, resim, müzik, din bilgisi, beden eğitimi, drama, yaratıcı dans gibi dersler de temel konu alanları (foundation subjects) olarak belirlenmiş olup öğretim zamanı bakımından, özü oluşturan dersler lehine bir ayrıcalık gözlenmektedir. Her bir öğretmen yetiştirme programı, bu dersler (Core) için en az 100'er saat ayırmak zorundadır. Bunun da en az 60 saatini kurumda öğretim elemanı-öğrenci etkileşimi, 40 saatini de uygulama için kullanması gerekmektedir.

4. Eğitim ve Mesleki Bilgi : Öğrenci, bu öğe yoluyla eğitimin amaç ve değerlerini, eğitim hizmetinin gelişimini medeni bir toplumda eğitim ve diğer kurumlar arasındaki ilişkileri, Avrupa'da öğretmen eğitiminin sorunlarını öğrenir. Mesleki bilgi dersleri öğretmen adayının çocuğun tüm gelişimlerine yardım etme, etkili öğrenmeyi or-

ganize etme, yönetme ve değerlendirme anlayışını kazanması üzerinde odaklanmaktadır. Ayrıca, bu öge yoluyla öğrencilere, farklı yeteneklere sahip çocukları tanıma ve gelişimlerine yardım etme, çoklu kültürel özelliğe sahip bir toplumda tüm çocuklara fırsat eşitliği sağlama, velilerle, meslektaşlarıyla ve toplumla etkili iletişim kurma bilgi, beceri ve tutumlarını kazandırmayı amaçlamaktadır.

Farklı programlara sahip üç ayrı kurumdaki her öge için ayrılan toplam öğretim saatleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde bütün programlarda önceliğin eğitim ve mesleki bilgi alanına değil, okul dayanaklı yaşantılara ve öğretme uygulamalarına verildiği görülmektedir. Ayrıca, ilköğretim programında yer alan derslerin öğretimini oluşturan kategoriye de (Curriculum Studies) önemli bir ağırlık verildiği dikkati çekmektedir. Bu dersler için de programın özünü (Core) olarak nitelenen İngilizce, Matematik ve Fen Bilgisi derslerine, Tarih, Coğrafya, Müzik, Beden Eğitimi, Drama, Din Bilgisi gibi derslerden daha çok zaman ayrıldığı gözlenmektedir.

TÜRKİYE ve İNGİLTERE'DE İLKÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİREN DÖRT YILLIK LİSANS PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye'de Ekim 1990'da YÖK Başkanlığı tarafından yayınlanan Eğitim Yüksek Okulları Öğretim Programı İngiltere'de dört yıllık Lisans düzeyinde ilköğretime öğretmen yetiştiren bir programla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmayı yapmak amacıyla Türkiye'de uygulanmakta olan programda yer alan dersler, İngiltere'de her öğretmen yetiştiren programda bulunması gereken, yukarıda açıklanan dört kategoriye yerleştirilmiştir. Yan alan dersleri ve onlara ayrılan süreler, ilköğretimin ikinci kademesi (secondary) öğretmenleri için söz konusu olduğundan karşılaştırma kapsamına alınmamıştır. Türkiye'de, İngiltere'de olduğu gibi ilköğretim öğretmenini aynı zamanda bir konu alanında uzman olarak yetiştirilmemektedir. Ancak, bazı konu alanlarını Genel Kültür niteliğinde sadece konu alanı olarak ilköğretime ilişkin kurulumdan öğretilmektedir. İngiliz ve Türk programlarını karşılaştırabilmek için "Konu alanı" kategorisi içine konu alanının sadece konu alanı olarak öğretildiği dersler yerleştirilmiştir. Toplam ders saatlerini bulmak için de genel olarak Türkiye'deki yüksek öğretim kurumlarında bir öğretim dönemi 14 haftadan oluştuğundan haftalık ders süresi 14'le çarpılmıştır.

Türkiye'de ve İngiltere'de uygulanmakta olan ilköğretime Öğretmen Yetiştiren dört yıllık lisans düzeyindeki eğitim programında yer alan kategorilere ayrılan toplam ders saatleri ve yüzdeleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi Türkiye'de uygulanmakta olan programda en yüksek payı konu alanının sadece konu alanı olarak öğretildiği değişik alanlardan dersler (Genel Kültür) almaktadır (% 38). İngilizler bir konu alanında uzman yetiştirmesine rağmen "Konu alanı" kategorisi için ayırdıkları pay Türkiye'deki programdan daha azdır. "Konu Alanı"

kapsamında yer alan dersler içinde de en fazla payı Yabancı Dil, Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi, Tarih, Coğrafya ve Türkçe almaktadır. İngilizlerde ise Matematik, Fen Bilgisi ve İngilizce lehine fark göstermektedir.

Konu alanından sonra, Türkiye'de uygulanan programda en yüksek payı Eğitim ve Mesleki Bilgi dersleri (% 30), daha sonra İlkokul Eğitim Programında Yer Alan Derslerin Öğretimi (% 26) ve % 7 ile de en az payı Okullarda Gözlem ve Uygulama almaktadır.

İngilizler de ise Konu Alanına (% 31) İlkokul Eğitim Programında Yer Alan Derslerin Öğretimine (% 31) ve Okul Dayanlı Yaşantı Kazanma ve Öğretme Uygulamalarına (% 29) önemli bir ağırlık verilmiştir. Çünkü bu derslerin hedefleri ve ilkokul öğretmenliğinin gerektirdiği mesleki becerilerin büyük bir bölümü İlkokul Eğitim Programında Yer Alan Derslerin Öğretimi ve "Okul Dayanlı Yaşantı Kazanma" kategorilerinde kazanılmaktadır.

Türkiye'de İlköğretime Öğretmen Yetiştirme İçin Bazı Öneriler

1. Teori ve Uygulama Dengesi

Öğretmen eğitiminde 1970'lerde eğitim bilimlerinin disiplinlerinden alınan bazı kavram ve ilkelerin günlük mesleki problemlerin çözümünde çok etkili olmadığı görülmüştür. 1980'lerde mesleki bilgi ve becerinin yaşantıyı doğrudan kazandıran okul dayanlı uygulamalar yoluyla, düşünen ve kendi gelişimini yansıtan uygulayıcı (reflective practitioner) yetiştirilerek kazandırılacağı savunulmaktadır (Galton, 1990). Düşünen ve yansıtan (Reflective Practitioner) uygulayıcılar durumu gözleyen, analiz eden, duruma değişik bakış açılarından bakabilen, öğretme-öğrenme durumlarını değerlendirerek kendine özgü çözüm yollarını geliştiren, duruma uygun olarak geliştirdiği ilkeleri uygulayıp yeniden gözden geçiren kişidir. Bir durumu bütünüyle anlayabilme, değişik görüş açılarından bakabilme, önceden tahmin edilemeyen karmaşık sosyal durumlardaki problemleri zekice çözebilme, kendi çözümlerini ve yargılarını değerlendirebilme ise gerçek durumlardaki etkileşimlerle kazanılabilecek yeterliklerdir (Alexander, 1984; Schon, 1987; Pollard ve Tann, 1987; Calderhead, 1989). Çünkü öğretme, kompleks, dinamik, yaratıcı düşünmeyi, seçmeyi, karar vermeyi ve keşfetmeyi içeren çok talepkâr bir süreçtir. Bu sürecin ana öğeleri de araştırma, deney ve değerlendirmedir (Hextall, 1991). Öğretme yeterliğini oluşturan bu öğeler ancak düşünsel öğretme modeli (Reflective Teaching Model) yoluyla kazandırılabilir. Bu model işe koşarak düşünen uygulayıcılar yetiştirebilmek ise, yaşantıyı doğrudan kazanmayı sağlayıcı okul temelli etkinliklere ve öğretme uygulamalarına ağırlık vermeyi gerektirir (Pollard ve Tann, 1987; Elliot, 1990). Ayrıca, İngiltere'de yapılan araştırmada, İngiliz öğrenci ve öğretim elemanlarının görüşlerine göre, ilkokul öğretmeninde bulunması gereken yeterlikler büyük ölçüde okul dayanlı yaşantılar ve öğretme uygulamaları yoluyla kazanılmakta, hatta ilkokul eğitim programında yer alan konu alanları da en iyi öğretmenlik uygulaması sırasında öğrenilmektedir. Bu nedenle öğrenciler, kendi programlarının geliştirilmesi için öğretmenlik uygulamalarının, öğretim dönemi süresince bütün yıllara yayılması gerektiğini önermişlerdir (Senemoğlu, 1991).

Artık, uygulamaya aktarılamayan eğitim teorilerini çalışmak en az on yıldan beri geçerliğini kaybetmiştir. Bugün eski Yunan felsefesinin, fare ve güvercinlerin psikolojisinin ve eskiyen sosyoloji kuramlarının öğretimi çoktan ortadan kalkmıştır.

Bugün, teori çocuğun düşünmeyi, anlamayı, yaratıcılığı, birbirleriyle ve dünyayla iletişim kurmayı öğrenmesi ile ilgilidir. Öğretme-öğrenme, program ve değerlendirme ile ilgilidir. Öğretmen eğitimi yapan kurumlar da teori ve uygulamayı bütünleştirmek için çaba harcamak zorundadır (Bassey, 1991).

Bu görüşlerin ışığında bakıldığında, Türkiye'de uygulanmakta olan programın teori ağırlıklı olduğu, öğretmen eğitiminin kalbi olarak nitelenen okullardaki uygulamaya ayrılan zamanın sadece İngiltere değil dünyadaki gelişmelerin tersine olarak % 7 gibi çok az bir zaman ayrıldığı görülmektedir. bu durumda, yukarıda özellikleri sıralanan düşündürücü öğretim modeli yoluyla, düşünen ve kendi kendinin gelişimini sağlayan uygulayıcılar yetiştirebilmek için, okul dayanıklı yaşantı kazanma ve öğretim uygulamalarına ayrılan zamanın artırılmasına gerek duyulmaktadır. İlk dönemlerden itibaren gözlemler ve sınıfın kısmen sorumluluğunu üstlenmeyle başlayabilecek uygulamalar giderek sürenin ve tam sınıf sorumluluğunun artırılmasıyla devam etmelidir. Bu amaçla öğretmen yetiştiren kurum ve ilkokullar arasında sıkı bir işbirliği kurularak öğretmen yetiştiren programlar ve diğer uygulamaların geliştirilmesi sırasında okuldaki yönetici ve öğretmenlerin kararlara katılması sağlanmalıdır. Kurum ve okul yönetici ve öğretmenlerine gelişen yöntem ve kuramlar konusunda seminerler vb. vererek, öğretmenler de gerçek okul koşullarındaki uygulamalar konusunda öğretim elemanlarını aydınlatarak karşılıklı olarak hizmet-içi eğitimi sağlamak da mümkün olabilir.

2. Konu Alanları (Genel Kültür) ve İlkokul Eğitim Programında Yer Alan Derslerin Öğretime Ayrılan Zaman:

Türkiye'de uygulanmakta olan programda, ilkokul eğitimi programında bulunan derslerin öğretime ayrılan zaman, konu alanının konu alanı olarak öğretildiği kategoriye ayrılan zamandan daha azdır. Oysa ilkokul eğitim programında yer alan derslerin temel ilke ve süreçleri ile onların çocuğa öğretimini içeren mesleki yeterlikler, ilkokul programı çalışmaları (curriculum studies) kapsamında yer alan dersler içinde kazandırılmaktadır. Ayrıca Sosyal Bilgiler lehine olan zaman ayırımı matematik, fen ve sosyal bilgiler için dengeli hale getirilmelidir. Bundan başka, bu gruba ve ilkokul programlarına, çocuğun kendini ifade etmesinde dolayısıyla da çocuğu tanımada ve böylece çocuğun öğrenme ve gelişimine yardımcı büyük etkisi olan drama, yaratıcı dans gibi derslerin yerleştirilmesinde yarar görülmektedir.

3. Programda Yer Alan Derslerin Eğitim İhtiyaçları ve Aşamalılık İlişkileri Doğrultusunda Mantıksal Bir Sıra İzlemesi Gerekliği :

Programdaki bazı derslerin öğrencilerin eğitim ihtiyaçları ve derslerin aşamalılık ilişkileri dikkate alınmadan yerleştirildiği gözlenmektedir. Örneğin; İlkokul Programları ve Geliştirilmesi, Özel Eğitime Giriş gibi derslerin 4. sınıfın son döneminde, bütün okullarda uygulama çalışmaları tamamlandıktan sonra yer aldığı görülmektedir. Oysa öğretmen adayının bu derslerde kazanacağı davranışları uygulamada işe koşması gerekmektedir. Bundan başka okul öncesi eğitim ilke ve süreçlerini kazandırıcı nitelikteki bazı dersler, sadece yan alan dersleri olarak değil, sınıf öğretmeni olacak öğretmenler için de 3 - 11 yaş dönemindeki eğitim bütünlüğünü sağlamak için zorunlu olmalıdır. Çünkü bazı ilkokul öğretmenleri anasınıfında çalışmakta; ilkokul yöneticileri, anasınıfının da yöneticisi olmakta; ilköğretim müfettişleri anasınıfını da denetlemektedir. Bu durumda,

okul öncesi eğitim ilkelerinden haberdar olmayan öğretmen, yönetici ve müfettişlerin işlem öncesi dönemde bulunan çocuklardan ilkokul döneminde bulunan çocukların çoğunluğunun içinde olduğu somut işlemler döneminin özelliklerine hatta bizim ülkemizde soyut işlemler döneminin özelliklerine uygun davranışlar bekleme tehlikesi ile karşı karşıya kalınabilir. Sonuç olarak, çocuğun okula, öğretmene, öğrenmeye karşı olumsuz tutum geliştirmesine neden olunabilir. Çocuğun ilkokuldaki ilk yaşantılarının olumlu olması, zengin, uyarıcı öğrenme çevresiyle desteklenmesi ve okul öncesi, ilköğretim yıllarındaki öğrenme kapasitesini en üst düzeyde kullanabilmesi için ilkokul öğretmenlerinin aynı zamanda okulöncesi eğitim konusunda da yetiştirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, bugün Türkiye'de olduğu gibi, okul öncesi eğitim kurumundan sonra ilkokula giden çocukların ilkokulda uyum sorunlarıyla karşılaşması kaçınılmaz olacaktır.

4.2 Yıllık Lisans Üstü Eğitim Programıyla İkokula Öğretmen Yetiştirme:

İkokula öğretmen yetiştirmede, dört yıllık Lisans öğretiminin yanı sıra, iki yıllık Lisans üstü bir programla öğretmen yetiştirme programlarının işe koşulması, gelecek nesillerin daha sağlıklı ve istenilir nitelikte gelişebilmesi için gereklidir. Çünkü Lisans üstü düzeyde öğretmen yetiştirme programına başvuracak öğretmen adayları, ilkokul öğretmenliğini Lisans düzeyinde olduğu gibi, büyük ölçüde tesadüfen ya da herhangi bir yüksek öğretim kurumuna girmiş olmak için değil, mesleğin önemini kavramış, mesleği severek, isteyerek seçmiş kişiler olacaktır. Dolayısıyla, kritik gelişim döneminde olan çocukları, öğretmen olmak için daha güdülenmiş, daha olgun, büyük sorumluluklar atfedilmiş mesleğinin önemini benimsemiş öğretmenlere, eğitimcilerle teslim ederek çocukların sağlıklı olarak gelişmesi ve sağlıklı toplumun oluşumu gerçekleştirilebilir.

İngiltere'de hem lisans programında hem de bir yıllık lisans üstü düzeyde ders veren öğretim elemanlarının görüşlerine göre, öğretmen yetiştirme bakımından bir yıl çok az olmasına rağmen lisans üstü programlar öğretmen ihtiyacını karşılama bakımından daha etkili, programlar bir yıldan diğerine değiştirme ve geliştirme bakımından daha esnek, ürünleri daha niteliklidir. Ayrıca, bu programa gelen öğrenciler lisans düzeyindeki öğrencilerden daha olgun, bilerek ve isteyerek öğretmenliği seçmiş, ilkokul öğretmeni olmanın önemine inanmış ve güdülenmiş, kendilerinden ne istendiğini, niçin istendiğini bilen kişiler olarak görülmektedir. Yukarıda sıralanan nedenler de bu programdan mezun olan öğretmenlerin daha nitelikli olmasını hazırlayıcı faktörlerdir.

Türkiye'de de Fen ve Edebiyat Fakültelerinde, ilkokul müfredat programında yer alan konu alanlarından birisinde lisans derecesini alanlardan öğretmen olmaya karar verenler için iki yıllık Lisans Üstü düzeyde öğretmen eğitimi programı uygulanabilir. (Ayrıca bu programdan mezun olanlar bir alanda uzmanlaşmış durumda da olacaklarından, Lisans derecesini almış oldukları alanda ilköğretimin ikinci kademesinde öğretmen olabilirler.) Bu program şu öğelerden oluşabilir.

a) İkokul Eğitim Programında Yer Alan Derslerin Öğretimini Kapsayan Alan (Curriculum Studies): İkokul programında yer alan derslerin temel ilke ve süreçleriyle onların çocuğa nasıl öğretilceğini kapsayan dersler bu grupta yer almaktadır. Ayrıca Türkiye'de il-

kokul eğitim programında yer almayan "Drama". "Yaratıcı Dans" vb. dersler de bu grupta yer almalıdır. Çünkü, bu dersler okulöncesi ve ilköğretim dönemindeki çocukları tanıma, onların öğrenme ve gelişimlerine yardım etmede çok önemli bir yere sahip bulunmaktadır.

b) Eğitim ve Mesleki Dersleri Kapsayan Alan: Medeni bir toplumda eğitim sisteminin diğer sistemlerle ilişkisini; eğitim sistemine genel bir bakışı; çocuğun gelişimini ve öğrenmesinin doğasını; program geliştirmeyi; öğrenme-öğretme kaynaklarının düzenlenmesini, yönetimini, ölçme ve değerlendirmeyi; velilerle, okuldaki diğer bireylerle ve toplumla iletişim ve işbirliği yeterliklerini kazandıran eğitim ve mesleki bilgi bu grup içinde yer almaktadır.

c) Okul Temelli Öğrenme Yaşantılarını ve Öğretme Uygulamalarını Kapsayan Alan : Bu gruptaki yaşantılar yoluyla düşünen ve yansıtan uygulayıcılar (reflective practitioner) yetiştirilebilecektir. Bir başka deyişle, çeşitli durumları gözleyen, analiz eden, ilkeler geliştiren, geliştirdiği ilkeleri uygulayıp değerlendiren, kendine özgü teoriye ulaşabilen ve genel teoriyle karşılaştırarak bir sonuca varan, bu süreç sırasında kendi öğretme yeterliklerinde gelişimi de yansıtan kişiler yetiştirebilmek için bu gruba önemli bir zaman payı verilmesi gerekmektedir. Okul temelli yaşantı kazanma ve öğretme uygulamalarının amacına ulaşabilmesi için programda önemli bir zaman ayrılmasının yanı sıra öğretmen yetiştiren kurum ve ilköğretim okullarının sıkı işbirliğine gerek vardır. Bir grup uygulamadan elde edilen yeni fikirlerle, diğeri de teorideki gelişmelerle birbirlerini beslemelidir. Öğretmenlerin seminerler ve çeşitli toplantılarla hizmetçi eğitim yoluyla yetişmeleri sağlanırken aynı zamanda onların uygulamalarından gelen dönütlerle öğretim elemanlarının yetişmesi sağlanmalı, değerlendirme sürecine öğrenci-öğretmen-öğretim elemanı üçlüsü birlikte katılmalıdır. Böylece öğretmen yetiştiren kurum ve okul arasındaki boşluk kapatılabilir.

5. İlkokula Öğretmen Yetiştiren Öğretim Elemanlarının Seçimi :

İlkokula öğretmen yetiştiren öğretim elemanlarının seçiminde, mutlaka belli bir süre ilköğretimde başarılı mesleki tecrübesinin olmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca Büyük Britanya'da CATE tarafından belirlendiği gibi, öğretim elemanının, öğrencisinin ihtiyacı olan gerçekçi mesleki rehberliği yapabilmesi ve kendisinin yeterli bir rol modeli olabilmesi için beş yılda bir ilköğretim sınıfında bir dönemlik süreye eşdeğer olacak bir süreyle öğretmenlik yapma koşulu da konabilir.

6. Okul Öncesi Eğitime ve İlkokula Öğretmen Yetiştirme Bütünlüğü:

Sonuncu fakat önemli bir öneri olarak okulöncesi ve ilköğretimde eğitim anlayışı bütünlüğünün sağlanması gerekmektedir. Çocukların 3 - 11 yaş dönemindeki kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını ve sonraki yaşamlarını etkileyebilecek olumlu yaşantıları kazanabilmeleri için bu dönemdeki eğitim anlayışında bütünlük sağlanmalı, çocukların öğrenmeyi öğrenmesini sağlayacak ortamlar hazırlanmalıdır. Özellikle henüz somut işlemler döneminde olan ilkokuldaki çocukları, soyut işlemler döneminin özelliklerine uygun öğretme-öğrenme ortamlarıyla öğretmeye çalışan, ezberci, ayaklı ansiklopediler yetiştiren sistemden vazgeçme zamanı gelmiş geçmiştir.

Tablo 1. Üç Ayrı İlköğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumda Programlar ve Programlar İçinde Dört Öğeyle Ayrılan Toplam Zaman Miktarları

Ögeler	(Kurum A)		(Kurum B)		(Kurum C)		(Kurum C*)		(Kurum B)	
	Kurumlar ve Ayrılan Zaman (Saat)	1 Yıllık Lisans Üstü Eğitim Prog.	1 Yıllık Lisans Üstü Eğitim Prog.	1 Yıllık Lisans Üstü Eğitim Prog.	1 Yıllık Lisans Üstü Eğitim Prog.	1 Yıllık Lisans Üstü Eğitim Prog.	2 Yıllık Lisans Üstü Eğitim Prog.	4 Yıllık Lisans Programı		
A. Eğitim ve Mesleki Bilgi	54	48	78	78	78	78	78	145		
								Öğrenme ve Yetişek.....	30	
								Öğretme Çalışmaları 1.....	30	
								Öğretme Çalışmaları 2.....	30	
								İlköğretimde Okullaşma.....	35	
								Öğretmen Eğitimine Bakış....	20	
								Toplam.....	145	
B. İlköğretim Eğitim Programında Bulunan Konu Alanlarının Öğretimi	358	275	278	278	278	278	278	494		
İngilizce	60	60	60	60	60	60	60	İngilizce Matematik ve Fen Bilimleri.....	190	
Matematik	60	60	60	60	60	60	60	Program 1 de.....	70	
Fen Bilimleri	60	60	60	60	60	60	60	Program 2 de.....	40	
Tarih	18	12.5	9	9	9	9	9	Program 3 de.....	80	
Coğrafya	18	12.5	9	9	9	9	9	Yer, zaman ve Değer.....	74	
Ahlak ve Din Eğitimi	10	10	18	18	18	18	18	Yer (Coğrafya) Prog 1.....	37	
Bilgi Teknolojisi	20	15	18	18	18	18	18	Zaman ve Değer Prog 2.....	37	
Müzik	18	10	9	9	9	9	9	Eğitim Programında Teknoloji.....	37	
								Sanat ve hareket.....	90	
								(Müzik, Resim, Drama, Dans/ Hareket. Hareket/Beden Eğitimi)		

Resim	18	10	9	9	Program 1 'de.....	45
Dans/(Hareket)	18	10	9	9	Program 2'de.....	45
Drama	18					
Beden Eğitimi (Oyun)	30	15	12	12		

C. Konu Alanı ve

konu alanını
öğretme uygulamaları

Lisans Derecesi	Lisans Derecesi	Lisans Derecesi	Lisans Derecesi	Lisans Derecesi	İNGİLİZCE (TOPLAM).....	441
					Zorunlu Dersler.....	209
					Seçmeli Dersler.....	129
					Konu alanı uygulamaları.....	103
					(İngilizce Öğretimi).....	
					MATEMATİK (TOPLAM).....	597
					Zorunlu Dersler.....	403
					Seçmeli Dersler.....	92
					Konu Alanı Uygulamaları....	103
					(Matematik Öğretimi)	
					FEN BİLİMLERİ (TOPLAM)..704	
					Zorunlu Dersler.....	484
					Seçmeli Dersler.....	197
					Konu Alanı Uygulamaları....	103
					(Fen Bilimleri Öğretimi)	
						465

D. Okul Temelli Yaşantı Kazanma ve Öğretme Uygulamaları**

465	475	485	485
-----	-----	-----	-----

* 2 Yıllık Lisans üstü eğitim programının ikinci yıl programı hazır olmadıgından bu programda kapsanamamıştır. Ancak % 80 okullarda uygulama olmak üzere, 5 yaşın altındaki çocukların eğitimi, ebeveynle çalışma, özel eğitim ihtiyacıları ve değerlendirme konuları kapsanacaktır.

** Bir günlük çalışma beş saat olarak düşünülmüştür.

Tablo 2. Lisans Düzeyinde Türkiye'de ve İngiltere'de İlköğretime Öğretmen Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması

Program Öğeleri	Türkiye'deki 4 Yıllık Lisans Programı		İngiltere'deki 4 Yıllık Lisans Programı	
	Toplam Saat	%	Toplam Saat	%
1. Konu Alanı Bilgisi	882	38	505	31
2. İlköğretim Programında Yer Alan Konu Alanlarının Öğretimi	602	26	494	31
3. Mesleki Bilgi	686	30	145	9
4. Okul Temelli Yaşantılar	154	7	465	29
TOTAL	2324**	101	1609	101

* Programda yer alan öğelere ayrılan en az zaman miktarları CATE tarafından belirlenmekle birlikte, toplam zaman miktarı bir kurumdan diğerine değişime gösterebilmektedir.

** Yan alan için ayrılan zaman miktarı burada toplam saat içinde kapsamamıştır.

KAYNAKLAR

- Alexander, R.J. (1984), *Primary Teaching*, London: Holt, Rinehart & Winston.
- Avalos, B. (1991), Contexts, Training Theory and Teaching Practice, *Teaching and Teacher Education*, 7 (2), 169-184.
- Bassey, M. (30 January 1989), Plato's Guardians: On the Training of Primary School Teachers, *Teachers' Weekly*, 54, p. 32.
- Bassey, M. (1990), *Teacher Education: A Case for Two-Year Postgraduate Training for All*, BERA Semposium Report.
- Bassey, M. (29 March 1991), All Right in Theory but Short on Time, *TES*.
- Chalderhead, J. (1989), Reflective Teaching and Teacher Education, *Teacher and Teacher Education*, 5 (1), 45-53.
- Department of Education and Educational Science, (10 November 1989), *Initial Teacher Training: Approval of Courses*, Circular No: 24/89.
- DES (1988), *The New Teacher in School: A Survey by HM Inspectors in England and Wales 1987*, London: HMSO.
- DES (1989), *Standards in Education 1987-1988: The Annual Report of HM Senior Chief Inspector of Schools Based on the Work of HMI in England*, London: HMSO
- Elliot, J. (1990). *A Model of Professionalism and Its Implications for Teacher Education*, BERA Annual Conference.

- Evans, H. (1987), *A new Model of Student Teaching: Its Potential for Learning to Teach*, *Cambridge Journal of Education*, 17 (2), 120-126.
- Fish, D. (1989), *Learning Through Practice in Initial Teacher Training: A Challenge for the Partners*, London: Kogan Page Limited.
- Galton M., B. Simon and P. Croll (1980). *Inside the Primary Classroom*, London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Galton, M. (1989), *Teaching in the Primary School*. London: David Fulton Publishers.
- Galton, M. & A. Blyth (1990), *Primary Education in Europe*, London: David Fulton Publishers.
- Galton, M. (1990), *Advances in Teacher - Education: The Case of Primary Teacher Training, The University of Western Australia, Education Research and Perspectives, Psychology of Education*, 17 (1), 22-23.
- Gilsoy, D.P. (1991), *The Loss of Professional Autonomy: The Relevance of Olga Matyash's Paper to the Brave New World of British Education*, *Journal of Education for Teaching*, 17 (1), 11-15.
- Hextal, I., M. Lawn, I. Mentor, S. Sidgwick, S. Walker (1991), *Imaginative Projects: Arguments for a New Teacher Education*, Pamphlet produced by staff of Goldsmiths and Nesman/Westhill Colleges, Bristol Polytechnic and Bristol University.
- HMI (1987), *Quality in Schools: The Initial Teacher Training Teachers*, London: HMSO.
- Hopkins, D. & K. Reid (1985), *Rethinking Teacher Education*, Kent: CroomHelm Ltd.
- Lawrence, G. (1987), *Time for Two-Year Training*, *Education*, 170 (19), 394.
- McNamara, D. (1991), *Subject Knowledge and Its Applications: Problems and Possibilities for Teacher Educators*, *Journal of Education for Teaching*, 17 (2), 113-128.
- NAIEA (1989), *The Professional Aspects of Initial Training for Primary School Teachers*, NAIEA Publications.
- National Curriculum Council (1991), *The National Curriculum and the Initial Training of Students, Articled and Licensed Teachers*, York: NCC.
- Oxford Polytechnic School of Education (1990), *Proposal for a Course for Postgraduate Certificate in Education*.
- Oxford Polytechnic (1990), *Proposal for a BEd (Hons) (Primary Education) Supplement A Professional and Curriculum Pathway School Experience Pathway*.
- Oxford Polytechnic (1990), *Proposal for a BEd (Hons) (Primary Education) Supplement B2 Specialist Subject Pathway Mathematics*.
- Oxford Polytechnic (1990), *Proposal for a BEd (Hons) (Primary Education) Supplement B3 Specialist Subject Pathway Science*.

- Pollard, A. & S. Tann (1987), **Reflective Teaching in Primary School**, London: Cassell.
- Ross, A. (1990), The Universities and the BEd Degree, in J. B. Thomas (ed.), **British Universities and Teacher Education: A Century of Change**, London: The Farmer Press.
- Rudduck, J. (1991), The Landscape of Consciousness and the Landscape of Action: Tensions in Teacher Education, **BERA Annual Conference & UCET Annual Conference**.
- Schon, D. A. (1987), **Educating the Reflective Practitioner: Toward a New Design for Teaching and Learning in the Professions**, San Francisco: CA, Jossey-Bass.
- Tomic, W. (1991), Training Programs in Research into the Effectiveness of Teacher Behavior. **Journal of Education for Teaching**, 17 (2), 181-188.
- University of Leeds School of Education (1990-1991), **Primary PGCE Handbook**.
- Senemoğlu, N. (1991), **A Study of Initial Primary Teacher Training in England with Implications for the System in Turkey**, Unpublished Research Report, the University of Leicester.
- University of Leeds School of Education & Leeds Local Education Authority (1991 - 1993), **Articled Teacher Scheme Early Years Handbook**.
- University of Leicester School of Education (1990-1991), **PGCE Course Handbook: Primary**.
- Wheldall, K. & R. Riding (1983), **Psychological Aspects of Learning and Teaching**. London: Croom Helm Ltd.
- Wilson, J. (1975), **Educational Theory and the Preparation of Teachers**. Windsor, Berks: NFER Publishing.
- Winkley, D. (1990), Primary Teacher Training in Europe, in M. Galton & A. Blyth (ed.), **Primary Education in Europe**, London: David Fulton, 445-457.
- Wood, D. (1988), **How Children Think and Learn**, Oxford: Basil Blackwell.
- Wragg, E. C. (1974), **Teaching Teaching**, London: David & Charles.
- Wragg, E. C. (1982), **A Review of Research in Teacher Education**, Windsor: NFER - Nelson.
- Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), (1990), **Eğitim Yüksek Okulları Öğretim Programı**, Ankara.